

Оригинални научна рад
УДК: 316.362.1-055.71
DOI: 10.5937/zrffp55-56119

КВАЛИТЕТ ОДНОСА СА СИБЛИНЗИМА У АДОЛЕСЦЕНЦИЈИ И ОДРАСЛОМ ДОБУ

Јелена Љ. МИНИЋ¹
Анђела Д. КЕЉАНОВИЋ²

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за психологију
Косовска Митровица (Србија)

Драгиња З. ПАВЛОВИЋ³
Средња школа „Краљица Јелена”
Рашка (Србија)

¹ jelena.minic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0001-5672-4030>

² andjela.keljanovic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-0562-394X>

³ pavlovicdraginja91@gmail.com

Примљен: 18. 1. 2025.
Прихваћен: 10. 3. 2025.

КВАЛИТЕТ ОДНОСА СА СИБЛИНЗИМА У АДОЛЕСЦЕНЦИЈИ И ОДРАСЛОМ ДОБУ⁴

Кључне речи:
квалитет односа;
сиблинзи;
адолесценти;
одрасло доба.

Сажетак. Циљ рада био је испитати квалитет односа са сиблинзима (браћом и сестрама) на узорку од 125 адолесцената и 125 одраслих испитаника. Коришћен је Упитник квалитета односа са браћом и сестрама (KOPS) и Општи упитник конструисан за потребе истраживања. Имајући у виду да је релација са сиблинзима једна од значајних релација унутар породичног система, настојали смо да испитамо неке од варијабли које детерминишу тај однос. Резултати су показали да адолесценткиње имају више скорове од адолесцената на супскалама: присност, љубав, дивљење и емоционална подршка. Адолесценти са два брата / две сестре имају више скорове на супскалама инструментална подршка и фаворизовање од стране оца у односу на оне који имају једног брата/сестру. Одрасли испитаници са два брата/сестре имају виши скор на супскали доминације од оних који имају једног брата/сестру. Резултати су показали да адолесценти имају израженије скорове на супскалама: свађе, антагонизама, доминације, сличности, присности, љубави, дивљења, емоционалне и инструменталне подршке, прихватања и познавања у односу на одрасле испитанике. Добијени резултати су смерница за наставак истраживања ове проблематике, са значајним препорукама за будућа истраживања, али и практичан рад са појединцима различитог узраста.

⁴ Ово истраживање подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор бр. 451-03-66/2025-03/200184).

Увод

Период адолесценције обележен је различитим и свеобухватним квантитативним и квалитативним променама које обухватају различите аспекте развоја појединца (Lacković Grgin, 2006), конфликтима унутар личности, као и бројним размимоилажењима сопствених могућности и захтева из спољашње средине (Минић, 2015). Одрасло или зрело доба, с друге стране, представља дуг развојни период, од адолесценције до старог доба (Berk, 2008), који прате одређени проблеми, тешкоће и изазови прилагођавања на различите професионалне, друштвене, али и породичне захтеве (Brković, 2011). Без обзира на развојни период у ком се појединац налази, породица представља важан систем који детерминише опште функционисање својих чланова, са ефектима на различите сегменте развоја и свакодневног живота. Породица је систем који се састоји из више супсистема у сталној интеракцији (родитељског, брачног и сидлинг или дечијег супсистема), хијерархијски организованих, дефинисаних границама и одређеним правилима понашања (Čalovska-Hercog i dr., 2006). Као систем, породица представља континуум супсистема, при чему су везе међу њеним члановима и супсистемима вишеструке, комплексне и трајне (Минић, 2020). Поред родитељских, партнерских односа и односа са блиским пријатељима, у доминантне животне односе током живота појединца спадају и односи са браћом и сестрама (Stefanović Stanojević, 2008). Прецизније, за адекватан раст и развој, нарочито у периоду детињства и адолесценције, важни су, поред родитеља, и остали чланови породице, пре свих браћа и сестре, тзв. сидлинзи (Jurkin i dr., 2016). Утицај односа са сидлинзима може бити директан (директно могу да утичу на понашање и изградњу ставова) и индиректан (одвија се преко других чланова породице, најчешће родитеља) (Jurkin i dr., 2016). Сидлинг позиција, одређена редом или редоследом рођења деце у оквиру породичног система, представља супсистем значајан за преузимање специфичних породичних улога и функционисање породице у целини (Минић, 2020). Специфичност и јединственост односа са браћом и сестрама огледа

се у чињеници да појединци своје сиблинге познају цео свој живот и да су део њихових живота од рођења до смрти (Buist et al., 2013; Dorrance Hall & Scharp, 2019).

Прегледом литературе уочавају се резултати истраживања везани претежно за прворођену децу у породичном систему. Тако, резултати истраживања указују да прворођена деца често заузимају „посебну позицију”, да су у предности у односу на касније рођену децу, као и да је њихова позиција у одређеним културама традиционално фаворизована у односу на другу децу унутар породичног система (Stojaković, 2013). Такође, прегледом литературе и доступних радова уочава се доминација испитивања односа са сиблинзима у детињству и адолесценцији. Примера ради, Јуркинова и др. (2016) наводе низ истраживања у којима је истакнут значај интеракције са сиблинзима за социјални, емоционални развој, као и за развој говора детета. Резултати истраживања показују да интеракција са сиблинзима утиче и на развој мишљења, социјално и емоционално сазревање, социјално-емоционалну регулацију (нарочито млађе деце унутар породичног система), затим на однос детета према другима и на социјализацију у целини (Ћудина-Обрадовић и Обрадовић, 2006). Чудина-Обрадовић и Обрадовић (2006) истичу важан утицај старије деце на когнитивни развој млађе браће и сестара (старија браћа и сестре убрзавају напуштање егоцентризма код млађих, олакшавају препознавање погрешног уверења, утичу на млађе кроз непосредно подучавање и сл.). У периоду адолесценције однос са сиблинзима посебно је значајан за формирање идентитета појединца, развој аутономије, стицање вештина ефикасне комуникације и способности да се решавају проблеми у вршњачким групама (Rawat et al., 2024).

Низ истраживања указује на значај испитивања односа међу сиблинзима у различитим развојним периодима, почев од истраживања периода раног и средњег детињства (Howe et al., 2011), преко периода адолесценције (East, 2009; Howe et al., 2020; Milevsky, 2021; Van Volkom, 2006) до касног одраслог доба (Stocker et al., 2020). Неки истраживачи поредили су односе међу сиблинзима у периоду адолесценције, раног (Jensen et al., 2022) и средњег одраслог доба (Ћубела Адорић и Јуркин, 2006; Sumbas, 2022), док су се други истраживачи фокусирали само на период средњег и касног одраслог доба (Gilligan et al., 2020), испитивање усамљености, везаности и благостања (Stocker et al., 2020; Sumbas, 2022), тренутне и процењене блискости (Van Volkom, 2006). Резултати истраживања указују да се међу значајним ефектима квалитета односа са сиблинзима у одраслом добу издваја редукција стреса (Ћубела Адорић и Јуркин, 2006), као и да односи са сиблинзима обогаћују искуства појединаца и одржавају осећај припадности (Rawat et al., 2024). Такође, у одраслом добу однос са сиблинзима постаје важан за доживљај сопственог континуитета и субјективног благостања појединца (Ћубела Адорић и Јуркин, 2006) и обликован је различитим факторима. Неке студије фокусирали су

се на позитивне и негативне исходе односа међу сидблинзима (љубазност, емоционалну регулацију, агресију и ризично понашање), као и на утицаје које родитељи имају на формирање тог односа (Howe et al., 2020). Осим наведеног, истраживане су и различите социодемографске карактеристике односа међу сидблинзима. Тако, у студији Вен Волкама (2006) добијени резултати указују да пол, редослед рођења, да ли неко живи са својим братом и/или сестром, као и брачни статус родитеља утичу на аспекте односа са сидблинзима.

Неколико прегледних радова бавило се темом односа међу сидблинзима у различитим развојним периодима (McHale et al., 2006; East, 2009; Conger & Little, 2010; Mchale et al., 2012; Gilligan et al., 2020; Jensen et al., 2022). Мекелова и др. (McHale et al., 2006) истичу важне улоге сидблинга у периоду адолесценције, као што су улоге пратилаца, особе од поверења и важних узора. Ист (East, 2009) у свом раду разматра ефекте бројних фактора који обликују односе међу сидблинзима, истичући значај породичних фактора, пре свих, квалитет родитељства. Конгер и Литл (Conger & Little, 2010) на узорку одраслих испитаника испитивали су како животни догађаји и промене улога (попут завршетка школовања, запослења, напуштања породичног дома, ступања у брак, добијања деце и слично) утичу на односе међу сидблинзима. Неки истраживачи скрећу пажњу да је улога сидблинга у динамици и функционисању породичног система често занемарена, нарочито део који се односи на интензивне емоционалне интеракције између браће и сестара (McHale et al., 2012). Гилиген и др. (Gilligan et al., 2020) бавили су се индивидуалним и породичним карактеристикама, али и ширим друштвеним и културолошким контекстима сидблинга, и то од средњег ка касном одраслом добу. Џенсен и др. (2022) у свом истраживању добили су резултате који указују да су демографске карактеристике (пол и редослед рођења) повезане са квалитетом односа са сидблинзима, као и да је блискост и комуникација браће и сестара повезана са већим благостањем и бољим односима са другима.

Од доминантног истраживања односа са сидблинзима у детињству и адолесценцији (и испитивања варијабли, као што су пол и редослед рођења) приметно је померање фокуса истраживача на испитивање овог односа и касније током живота, уз укључивање варијабли које се односе на размену међу сидблинзима и на квалитет тог односа (Scharf et al., 2005; Howe et al., 2023). Наиме, односи са сидблинзима сматрају се најдуготрајнијим интерперсоналним односима, значајним у различитим развојним периодима појединца, укључујући и одрасло доба. Како наводе Ђубела Адорић и Јуркин (2006) важно је истраживати однос међу сидблинзима и у одраслом добу, јер временом браћа и сестре постају особе које нас једино познају, са којима делимо искуства и који сведоче о нашим променама током времена.

Претходно приказана истраживања бавила су се односима са сиблинзима у различитим развојним периодима, нека са фокусом само на један развојни период (детињство или адолесценцију), а нека на поређење квалитета односа са сиблинзима у различитим развојним периодима и другачијим културолошким контекстима. С обзиром на то да су односи са сиблинзима најдуготрајније везе током живота код већине људи, с једне стране, и недовољног проучавања овог односа у поређењу са осталим релацијама унутар породичног система (Gilligan et al., 2020), с друге, сматрали смо значајним испитивати однос међу сиблинзима не само у адолесценцији већ и у одраслом добу.

Методолошки гео

Имајући у виду да се однос са сиблинзима сматра најдужим и најтрајнијим односом током живота појединца (Buist et al., 2013; Dorrance Hall & Scharp, 2019) и чињеницу да на нашем узорку однос са сиблинзима у одраслом добу није довољно проучаван, овим истраживањем настојали смо да испитамо квалитет односа са сиблинзима, тј. браћом и сестрама код испитаника који припадају потпериоду средње адолесценције (од 15 до 19 година) и средњег одраслог доба (од 30 до 50 година). Такође, имајући у виду развојне специфичности адолесценције и одраслог доба сматрали смо значајним утврдити разлике у односима са сиблинзима у различитим развојним периодима. Определили смо се за потпериод средње адолесценције и потпериод средњег одраслог доба настојећи да обухватимо „средишњи део” ових развојних периода (адолесценцију „у ужем смислу те речи” и средње одрасло доба обележено низом адаптационих проблема). Промене у периоду адолесценције праћене су бројним одвајањима, губитком нарцистичке равнотеже и формирањем идентитета (Vlajković, 2009), контрадикторним тежњама, али и емоционалном амбиваленцијом (Минић, 2020). У средњем одраслом добу појединци се суочавају са низом адаптационих проблема, који су често изазвани специфичним развојним потребама своје деце и бригом око сопствених родитеља (тзв. „генерација у сендвичу”) (Schaie i Willis, 2001; Jerković i Zotović, 2017). За одрасло доба често се везује и термин „криза средњих година” коју карактеришу дилеме, преиспитивања дотадашњих одлука, циљева, промене на личном и социјалном плану (Schaie i Willis, 2001).

Узимајући у обзир новија сазнања, која указују да је важно проучавати карактеристике појединца, породице, али и друштвене и културолошке контексте са циљем разумевања односа међу сиблинзима, као и значај испитивања односа међу сиблинзима током времена, како би се боље разумеле промене у различитим развојним периодима (Gilligan et al., 2020), овим радом смо настојали да добијемо основне смернице за наставак истраживања на нашој

популацији. Резултати неких истраживања указују да осим старости и пола, величина породице утиче на односе међу сидлинзима (Milevsky, 2021), као и да у одраслом добу односи са сидлинзима бивају обликовани различитим факторима (Conger & Little, 2010). Узимајући у обзир комплексност односа са сидлинзима, детерминисаност различитим факторима и значај испитивања односа у различитим развојним периодима организовано је истраживање како би се утврдиле разлике у квалитету односа са сидлинзима у односу на неке социодемографске варијабле (узраст, пол и број браће и сестара).

Узорак у овом истраживању чинило је 250 испитаника (125 адолесцената и 125 одраслих). У истраживању је учествовало нешто више испитаница (55,6%). Највећи проценат испитаника има једног брата или сестру (78%), међу испитаницима није било јединаца нити оних који су имали троје или више браће/сестара. Варијабла квалитет односа са сидлинзима операционализована је помоћу Упитника о квалитету односа са браћом и сестрама (KOBS) (Ćubela Adorić i Jurkin, 2006), који се састоји од 14 супскала (позитивни аспекти односа: присност, љубав, познавање, прихватање, сличност, дивљење, емоционална подршка, инструментална подршка, и негативни аспекти односа: доминација, такмичење, антагонизам, свађање, фаворизовање од стране оца и фаворизовање од стране мајке) са укупно 81 тврдњом и одговорима на петостепеној скали Ликертовог типа. Социодемографске варијабле операционализоване су помоћу упитника конструисаног за потребе овог истраживања. Подаци су обрађени у програмском пакету СПСС, верзија 21 (дескриптивна статистика, т-тест, анализа варијансе).

Резултати истраживања и дискусија

У овом делу рада приказани су резултати појединачно, на подузорку адолесцената и подузорку одраслих испитаника. У табелама које следе приказани су само резултати у којима је добијена статистички значајна разлика међу испитиваним варијаблама.

Подузорак – адолесценти

У табелама које следе биће приказане статистички значајне разлике квалитета односа са сидлинзима у односу на пол и број браће и сестара.

Табела 1. Квалитет односа са сиблинзима у односу на пол (т-тест)

Квалитет односа са сиблинзима	Пол	Н	АС	СД	t	df	P
Присност	Мушки	59	3.30	.82	-2.512	123	.013**
	Женски	66	3.70	.93			
Љубав	Мушки	59	3.69	.88	-2.953	123	.004**
	Женски	66	4.13	.80			
Дивљење	Мушки	59	3.99	.62	-2.524	123	.013*
	Женски	66	4.25	.56			
Емоционална подршка	Мушки	59	3.51	.86	-3.700	123	.000**
	Женски	66	4.06	.78			

Н – број испитаника; АС – аритметичка средина; СД – стандардна девијација; t – вредности t статистика; df – степени слободе; p – статистичка значајност (*p < 0,05; **p < 0,01)

На основу резултата приказаних у Табели 1 може се закључити да адолесценткиње имају статистички значајно израженије скорове позитивних аспеката односа са сиблинзима (присност, љубав, дивљење и емоционалну подршку) у односу на адолесценте. Добијени резултати у одређеној мери сагласни су са истраживањем хрватских аутора (Jurkin i dr., 2016), према којима адолесценткиње перципирају више присности, љубави, сарадње, сличности и дружења у односу на адолесценте. Резултати истог истраживања (Jurkin i dr., 2016) показују да нису утврђене статистички значајне разлике на мерама негативних аспеката односа са сиблинзима у односу на пол испитаника, што је у складу са добијеним резултатима у овом истраживању. Прецизније, у овом истраживању нису добијене статистички значајне разлике негативних аспеката односа са сиблинзима у односу на пол испитаника. Добијене разлике можемо разумети, будући да појединци различитог пола развијају другачије односе са сиблинзима, што бива посредовано родним разликама и очекивањима од мушкараца и жена у одређеном културолошком контексту (Conger & Little, 2010). Сиблинзи су носиоци не само породичних већ и културних утицаја и важни посредници у преношењу вредности, уверења и традиције (Rawat et al., 2024). Резултати неких истраживања показују и да се односи међу сиблинзима углавном базирају на сарадњи, помагању, љубави и бризи (Rawat et al., 2024).

Табела 2. Квалитет односа са сиблинзима у односу на број браће и сестара (т-тест)

Квалитет односа са сиблинзима	Број браће/сестара	N	AC	CD	t	df	P
Инструментална подршка	Један брат/сестра	98	3.39	.82	-2.194	123	.030*
	Два брата/сестре	27	3.80	.97			
Фаворизовање од стране оца	Један брат/сестра	98	.41	.57	-2.411	123	.017*
	Два брата/сестре	27	.72	.62			

N – број испитаника; AC – аритметичка средина; CD – стандардна девијација; t – вредности t статистика; df – степени слободе; p – статистичка значајност (*p < 0,05; **p < 0,01)

На основу резултата приказаних у Табели 2 може се закључити да адолесценти који имају два брата / две сестре имају статистички израженије скорове аспеката односа инструментална подршка и фаворизовање од стране оца у односу на адолесцените који имају једног брата/сестру. На осталим аспектима квалитета односа са сиблинзима нису добијене статистички значајне разлике. Истраживања показују да је квалитет односа са сиблинзима релативно стабилан током детињства, док у периоду адолесценције односи између браће и сестара и попримају другачији квалитет, уколико се има у виду чињеница да адолесценти све више времена проводе са вршњацима, да формирају партнерске односе и да све мање времена проводе у породици (Bank & Kahn, 1997, према Jurkin i dr., 2016). Број чланова у породици и интеракција са родитељима, али и браћом и сестрама важан је извор подршке (Sagy & Antonovsky, 2000). Резултати истраживања показују да браћа и сестре представљају континуирану социјалну мрежу и важан извор удобности и подршке током живота (Voorpostel et al., 2007). Резултати истраживања указују и да особе које су одрасле у породици са више браће и сестара извештавају о позитивнијим односима са сиблинзима (Conger & Little, 2010). Међутим, резултати неких других истраживања указују и на сложеност односа међу сиблинзима, на односе који су мање хармонични, неретко и конфликтни, праћени осећајем да родитељи фаворизују и „више воле” брата или сестру (Krejčová et al., 2023). Стога је важно нагласити да однос између браће и сестара у адолесценцији обележавају и позитивни и негативни аспекти њихове интеракције, коју карактеришу присност, али и конфликти, ривалство, као и доказивање статуса и моћи (Howe et al., 2023).

Подузорак – одрасли испитаници

У табели која следи биће приказане статистички значајне разлике квалитета односа са сиблинзима у односу на број браће и сестара. Нису утврђене статистички значајне разлике квалитета односа са сиблинзима у одраслом добу у односу на пол испитаника.

Табела 3. Квалитет односа са сиблинзима у односу на број браће и сестара (т-тест)

Квалитет односа са сиблинзима	Број браће/сестара	Н	АС	СД	t	df	P
Доминација	Један брат/сестра	97	1.82	.58	-2.082	123	.039*
	Два брата/сестре	28	2.12	.95			

Н – број испитаника; АС – аритметичка средина; СД – стандардна девијација; t – вредности t статистика; df – степени слободе; p – статистичка значајност (*p < 0,05; **p < 0,01)

На основу резултата приказаних у Табели 3 може се закључити да одрасли испитаници који имају два брата/сестре имају израженији скор на аспекту односа означеног као доминација у поређењу са испитаницима који имају једног брата/сестру. На осталим аспектима квалитета односа са сиблинзима нису добијене статистички значајне разлике. Добијене резултате можемо разумети имајући у виду претходна истраживања која указују да од редоследа рођења зависи хијерархија у односима браће/сестара и да прворођена деца теже ка успостављању доминације (Sulloway, 2001). Прворођена деца често су и парентификована деца, јер преузимају једним делом улогу својих родитеља (Burnham, 2002), било по сопственом избору било да им је то наметнуто од стране родитеља и датих животних околности. Старији сиблинг (старији брат или сестра) често преузима улогу вође, учитеља и неког ко брине о млађем брату или сестри (Dorrance Hall & Scharp, 2019). Резултати неких истраживања показују да проворођена деца у односу на касније рођену имају неких специфичности, као што је већа мотивација за постигнућем, амбициозност, веће самопоуздање (Sulloway, 2001). Такође, резултати истраживања указују да прворођена деца доживљавају себе као неког према коме се поступа другачије од остале деце унутар породичног система и имају тенденцију да буду успешнија током живота (Molesy et al., 2022).

Поређење подузорака – адолесценти и одрасли испитаници

У табели која следи биће приказани само резултати где постоје статистички значајне разлике. Нису утврђене статистички значајне разлике квалитета односа са сиблинзима на негативним аспектима односа: такмичење, фаворизовање од стране оца и фаворизовање од стране мајке у односу на узраст испитаника.

Табела 4. Квалитет односа са сиблинзима у односу на узраст испитаника (т-тест)

Квалитет односа са сиблинзима	Узраст	Н	АС	СД	t	df	p
Свађање	Адолесценти	125	3.00	.85	3.051	248	.003**
	Одрасли	125	2.68	.81			
Антагонизам	Адолесценти	125	2.71	.84	3.714	248	.000**
	Одрасли	125	2.34	.76			
Доминација	Адолесценти	125	2.11	.70	2.526	248	.012*
	Одрасли	125	1.89	.68			
Сличност	Адолесценти	125	3.08	.82	2.525	248	.012*
	Одрасли	125	2.82	.84			
Присност	Адолесценти	125	3.51	.90	3.817	248	.000**
	Одрасли	125	3.07	.91			
Љубав	Адолесценти	125	3.92	.86	3.508	248	.001**
	Одрасли	125	3.52	.94			
Дивљење	Адолесценти	125	4.13	.60	3.232	248	.001**
	Одрасли	125	3.85	.75			
Емоционална подршка	Адолесценти	125	3.80	.86	3.239	248	.001**
	Одрасли	125	3.44	.89			
Инструментална подршка	Адолесценти	125	3.48	.87	3.393	248	.001**
	Одрасли	125	3.11	.89			
Прихватање	Адолесценти	125	3.90	.74	2.834	248	.005**
	Одрасли	125	3.63	.76			
Познавање	Адолесценти	125	3.95	.66	4.273	248	.000**
	Одрасли	125	3.57	.78			

Н – број испитаника; АС – аритметичка средина; СД – стандардна девијација; t – вредности t статистика; df – степени слободе; p – статистичка значајност (*p < 0,05; **p < 0,01)

На основу резултата приказаних у Табели 4 може се закључити да постоје статистички значајне разлике у погледу изражености појединих аспеката квалитета односа са сиблинзима у односу на узраст испитаника. Резултати показују да адолесценти имају израженије скорове на следећим аспектима односа: свађање, антагонизам и доминација (негативни аспекти односа), сличност, присност, љубав, дивљење, емоционална подршка, инструментална подршка, прихватање и познавање (позитивни аспекти односа) у односу на одрасле испитанике. Прецизније, резултати добијени у овом истраживању указују да адолесценти имају израженије скорове на неким негативним (свађање, антагонизам и доминација) и свим позитивним аспектима односа са сиблинзима у односу на одрасле испитанике, што је у складу са неким ранијим истраживањима. Наиме, у истраживању Ђубела Адорић и Јуркин (2006), које је настојало да утврди квалитет односа са сиблинзима код адолесцената и одраслих испитаника, добијени налази су

показали да су код адолесцената били израженији скорови на следећим аспектима односа: доминација, свађа, антагонизам и такмичење у односу са сиблинзима. Код одраслих испитаника у истом истраживању такви резултати нису добијени. Резултати истраживања, такође, показују да су емоционална подршка и блискост важни аспекти односа међу сиблинзима током читавог живота (Conger et al., 2004), али као и сви други односи подразумевају улагање напора да се они одрже, унапреде и постану квалитетнији (Wentzel Winther et al., 2015).

Добијене резултате можемо разумети имајући у виду и то да се у периоду адолесценције појединци окрећу ка сиблинзима, помажући једни другима услед тежње да стекну независност од родитеља и умање њихов утицај (Jurkin i dr., 2016). У различитим истраживањима потврђено је да у периоду адолесценције постоје различити, позитивни, али и негативни аспекти односа са сиблинзима. Тако, резултати неких истраживања показују да је однос са сиблинзима значајан извор добробити и важан ресурс отпорности (Gass et al., 2007), један од основних односа у животу појединца који карактерише постојање најдубљих емоционалних веза (Wagner Jakab i dr., 2006), али и да односи међу сиблинзима укључују и ривалство, љубомору, завист, осећај кривице, огорченост и сл. (Moser et al., 2005). Резултати истраживања на узорку адолесцената и одраслих испитаника указују да старији испитаници имају знатно зрелију перцепцију и доживљај односа са сиблинзима у поређењу са млађим испитаницима (Scharf et al., 2005), као и да присност и топлина у односу са сиблинзима опада са годинама (Lindell et al., 2014). Такође, важно је узети у обзир да односи са сиблинзима имају тенденцију за хијерархијом током детињства и адолесценције, док се у одраслом добу достиже једнакост (Dorrance Hall & Scharp, 2019), као и да у одраслом добу долази до физичког раздвајања између сиблинга (Conger & Little, 2010), до промена у свакодневном функционисању (на пример: одрасли су усмерени на своју породицу, тзв. породицу прокреације, брачног партнера, на бригу око сопствене деце и остарелих родитеља и слично). Добијене резултате можда можемо разумети имајући у виду да су социјални односи у одраслом добу детерминисани другачијим факторима у поређењу са адолесценцијом (код већине, колегама са посла, пријатељима, припадносту одређеним групама и организацијама и сл.). Такође, одрасло доба је развојни период у ком се достиже зрелост у различитим аспектима развоја (емоционалном, социјалном, моралном, когнитивном итд.), што резултира и квалитативно другачијем функционисању у свакодневном животу у поређењу са адолесценцијом.

Закључак

Досадашња истраживања на нашој популацији нису поредила квалитет односа са сидблинзима у периоду средње адолесценције са квалитетом односа са сидблинзима у средњем одраслом добу. С обзиром на то да тема рада спада у домен мање истраживаних феномена у психологији на нашој популацији, резултати добијени у овом истраживању могу допринети бољем разумевању квалитета односа са сидблинзима, као важној релацији у различитим фазама животног циклуса појединца. Однос родитеља и детета доста дуго је био у фокусу интересовања истраживача, стављајући у други план однос међу сидблинзима, као важан однос који има ефекта на развој и функционисање појединца (Moser et al., 2005). С обзиром на важност сидблинг супсистема у оквиру породичног система, његову сложеност, као и вишеструке ефекте квалитета тог односа на развој и опште функционисање појединца у различитим развојним периодима, значајно је наставити истраживање односа са сидблинзима, уз укључивање различитих варијабли које детерминишу његов квалитет.

Однос са сидблинзима представља значајну релацију у животу сваког појединца, која има ефекте и у каснијим годинама живота (Dorrance Hall & Scharp, 2019; Gilligan et al., 2020), али и који мења свој квалитет временом. Добијени резултати у овом истраживању указују да је однос међу сидблинзима нарочито значајан у адолесценцији, а да временом бива детерминисан различитим факторима који обухватају породични, друштвени, али и шири културолошки контекст. Имајући у виду наведено, добијене резултате у овом истраживању можемо сматрати значајном смерницом за наставак истраживања односа међу сидблинзима, уз укључивање различитих варијабли како бисмо добили више података о овој важној релацији унутар породичног система (као што су: пол сидблинга, васпитни стилови родитеља, обрасци афективне везаности, етничка припадност, породични односи, задовољство породицом, образовање родитеља, особине личности, квалитет живота итд.), али и одређене карактеристике породичног, друштвеног и културолошког контекста важних за однос међу сидблинзима и његов квалитет. Такође, у будућим истраживањима значајно би било проверити и факторску структуру упитника о квалитету односа са браћом и сестрама. Међу важним препорукама за будућа истраживања издваја се важност укључивања редоследа рођења испитаника, као и прецизирање да ли се ради о односу брат–брат, сестра–сестра или сестра–брат, разлике у годинама међу сидблинзима, на пример разлика до две године, пет година, преко пет и преко десет година). Значајно би било предност дати лонгитудиналним истраживањима, како би се пратило да ли се током различитих фаза животног циклуса појединца мења квалитет односа са сидблинзима, значај који појединац придаје датом односу за функционисање у различитим сферама живота, као и могућностима за његово побољшање.

Литература

- Минић, Ј. (2015). *Адолесценција и извори здравља*. Београд: Задужбина Андрејевић.
- Минић, Ј. (2020). *Развој и породица – између здравља и болести*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Brković, A. (2011). *Razvojna psihologija*. Čačak: Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju.
- Buist, K., Deković, M., & Prinzie, P. (2013). Sibling relationship quality and psychopathology of children and adolescents: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 33(1), 97–106. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2012.10.007>
- Burnham, B. J. (2002). *Family Therapy – First Steps Towards a Systemic Approach*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203404379>
- Conger, K. J., & Little, W. M. (2010). Sibling relationships during the transition to adulthood. *Child Development Perspectives*, 4(2), 87–94. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2010.00123.x>
- Conger, R. D., Lorenz, F. O., & Wickrama, K. A. S. (Eds.). (2004). *Continuity and Change in Family Relations*. New York: Routledge.
- Čalovska-Hercog, N., Draganić-Gajić, S. i Nagulić, D. (2006). Porodična terapija. U: Lj. Erić (ur.), *Psihoterapija* (treće, dopunjeno i prošireno izdanje) (str. 267–284). Београд: Institut za mentalno zdravlje.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.
- Čubela Adorić, V. i Jurkin, M. (2006). Upitnik kvalitete odnosa s braćom i sestrama u odrasloj dobi (KOBS). U: V. Čubela Adorić, A. Proroković, Z. Penezić i I. Tucak (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika III* (str. 75–85). Zadar: Filozofski fakultet.
- Dorrance Hall, E., & Scharp, M. K. (2019). *Communication in Family Contexts: Theories and Processes*. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781394260355>
- East, P. L. (2009). Adolescents' relationships with siblings. *Handbook of Adolescent Psychology: Contextual Influences on Adolescent Development*, 2, 43–73. <https://doi.org/10.1002/9780470479193.adlpsy002003>
- Gass, K., Jenkins, J., & Dunn, J. (2007). Are sibling relationships protective? A longitudinal study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(2), 167–175. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01699.x>
- Gilligan, M., Stocker, C. M., & Jewsbury Conger, K. (2020). Sibling relationships in adulthood: Research findings and new frontiers. *Journal of Family Theory & Review*, 12(3), 305–320. <https://doi.org/10.1111/jftr.12385>
- Howe, N., Persram, R. J., & Bergeron, C. (2020). Sibling relationships in adolescence. In: S. Hupp & D. J. Jeremy (Eds.), *The Encyclopedia of Child and Adolescent Development* (pp. 1–14). John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781119171492.wecad410>
- Howe, N., Recchia, H., & Kinsley, Ch. (2023). Sibling relations and their impact on children's development. *Encyclopedia on Early Childhood Development* [online]. <https://www.child-encyclopedia.com/peer-relations/according-experts/sibling-relations-and-their-impact-childrens-development>
- Howe, N., Ross, H., & Recchia, H. (2011). Sibling relations in early and middle childhood. In: P. K. Smith & C. H. Hart (Eds.), *The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social*

- Development* (Second Edition) (pp. 356–372). <https://doi.org/10.1002/9781444390933.ch19>
- Jensen, A. C., Killoren, S. E., Campione-Barr, N., Padilla, J., & Chen, B. B. (2022). Sibling relationships in adolescence and young adulthood in multiple contexts: A critical review. *Journal of Social and Personal Relationships*, 40(2), 384–419. <https://doi.org/10.1177/02654075221104188>
- Jerković, I. i Zotović, M. (2017). *Razvojna psihologija* (drugo, dopunjeno i izmenjeno izdanje). Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Jurkin, M., Nekić, M. i Delin, S. (2016). Percepcija kvalitete odnosa sa sestrom u mlađih adolescenata. *Acta Iadertina*, 13(1), 1–18.
- Krejčová, K., Chýlová, H., & Rymešová, P. (2023). Analysis of siblings' relationship and parenting style using structure modelling approach. *PLoS ONE*, 18(2), e0281266. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0281266>
- Lacković Grgin, K. (2006). *Psihologija adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lindell, A. K., Campione-Barr, N., & Greer, K. B. (2014). Associations between adolescent sibling conflict and relationship quality during the transition to college. *Emerging Adulthood*, 2(2), 79–91. <https://doi.org/10.1177/2167696813502778>
- McHale, S. M., Kim J., & Whiteman, S. D. (2006). Sibling relationships in childhood and adolescence. In: P. Noller & J. A. Feeney (Eds.), *Close Relationships: Functions, Forms and Processes* (pp. 127–149). New York: Psychology Press – Taylor & Francis.
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., & Whiteman, S. D. (2012). Sibling relationships and influences in childhood and adolescence. *Journal of Marriage and the Family*, 74(5), 913–930.
- Milevsky, A. (2021). Sibling relationships in adolescence across cultures: Predictors, transitions, and support. In: A. Buchanan & A. Rotkirch (Eds.), *Brothers and Sisters: Sibling Relationships across the Life Course* (pp. 125–140). Switzerland: Palgrave Macmillan/Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-030-55985-4_7
- Molesy, A., Ngyah-Etchutambe, I., & Fon, K. (2022). Sibling position and the development of social skills among children. *International Journal of Psychology*, 7(1), 9–24. <https://doi.org/10.47604/ijp.1724>
- Moser, C., Jones, A. R., Zaorski, M. D., Luchner, F. A., & Mirsalimi, H. (2005). The impact of the sibling in clinical practice: Transference and countertransference dynamics. *Psychotherapy Theory Research Practice Training*, 42(3), 267–278. <https://doi.org/10.1037/0033-3204.42.3.267>
- Rawat, D., Malik, P., & Chaudhary, Ch. (2024). Role of sibling relationship in human development. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*, 11(2), a273–a287.
- Sagy, S., & Antonovsky, H. (2000). The development of the sense of coherence: A retrospective study of early life experiences in the family. *Journal of Aging and Human Development*, 51(2), 155–166. <https://doi.org/10.2190/765L-K6NV-JK52-UFKT>
- Schaie, K. W. i Willis, S. L. (2001). *Psihologija odrasle dobi i starenja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Scharf, M., Shulman, S., & Avigad-Spitz, L. (2005). Sibling relationships in emerging adulthood and in adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 20(1), 64–90. <https://doi.org/10.1177/0743558404271133>
- Stefanović Stanojević, T. (2008). *Rano iskustvo i ljubavne veze*. Niš: Punta.

- Stocker, C. M., Gilligan, M., Klopach, E. T., Conger, K. J., Lanthier, R. P., Neppl, T. K., O'Neal, C. W., & Wickrama, K. A. S. (2020). Sibling relationships in older adulthood: Links with loneliness and well-being. *Journal of Family Psychology: JFP: Journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 34(2), 175–185. <https://doi.org/10.1037/fam0000586>
- Stojaković, P. (2013). *Rođeni da stvaraju*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Sulloway, F. J. (2001). Birth order, sibling competition, and human behavior. In: H. R. Holcomb (Ed.), *Conceptual Challenges in Evolutionary Psychology. Studies in Cognitive Systems* (pp. 39–83). Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-010-0618-7_3
- Sumbas, E. (2022). The analysis of sibling relations of adolescents, young adults and adults. *Ulakbilge*, 75, 801–823. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-10-75-01>
- Van Volkom, M. (2006). Sibling relationships in middle and older adulthood. *Marriage & Family Review*, 40, 151–170. https://doi.org/10.1300/J002v40n02_08
- Vlajković, J. (2009). *Od žrtve do preživelog – psihološka pomoć u nesrećama*. Beograd: IP „Žarko Albulj”.
- Voorpostel, M., Lippe, T., Dykstra, P. A., & Flap, H. (2007). Similar or different? The importance of similarities and differences for support between siblings. *Journal of Family Issues*, 28(8), 1026–1053. <https://doi.org/10.1177/0192513X07300713>
- Wagner Jakab, A., Cvitković, D. i Hojanić, R. (2006). Neke značajke odnosa sestara/braće i osoba s posebnim potrebama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 42(1), 77–86.
- Wentzel Winther, I., Palludan, Ch., Gulløv, E., & Middelboe Rehder, M. (2015). *Siblings – Practical and Sensitive Relations*. Copenhagen: Danish School of Education, Aarhus University.

Jelena LJ. MINIĆ

Anđela D. KELJANOVIĆ

University of Priština in Kosovska Mitrovica

Faculty of Philosophy

Department of Psychology

Kosovska Mitrovica (Serbia)

Draginja Z. PAVLOVIĆ

High School “Kraljica Jelena”

Raška (Serbia)

The Quality of Relationships with Siblings in Adolescence and Adulthood

Summary

The study examined the quality of sibling relationships on a sample of 125 adolescents and 125 adult respondents. In this research, the Quality of Siblings' Relationship Questionnaire (KOBS) and a general questionnaire were used. Bearing in mind that the relationship with siblings is one of the primary relationships within the family system, we tried to examine

some of the variables that determine this relationship. The results showed that female adolescents have higher scores than male adolescents on the subscales of intimacy, love, admiration, and emotional support. Adolescents with two siblings have higher scores on the variables of instrumental support and paternal favouring compared to adolescents with one sibling. Adults with two siblings have higher scores on the variable of dominance compared to those with one sibling. When it comes to the quality of sibling relationships, adolescents have higher scores on the subscales of quarrel, antagonism, dominance, similarity, intimacy, love, admiration, emotional support, instrumental support, acceptance, and knowledge compared to adult respondents.

The obtained results serve as guidelines for continuing research on this issue, with significant recommendations for future research and practical work with persons of different ages. The results obtained in this research can contribute to a better understanding of the quality of relationships with siblings, highlighting its importance in different phases of an individual's life cycle. Considering the importance of the sibling subsystem within the family system, its complexity, as well as the multiple effects of the quality of that relationship on the development and general functioning of an individual in different developmental periods, it is important to continue researching this issue.

We can consider the obtained results as key guidelines for continuing research on this issue, with the inclusion of various variables such as parenting styles, patterns of affective attachment, family satisfaction, parental education, personality traits, and quality of life. Among the important recommendations for future research is the importance of including the birth order of the respondents and specifying whether it is a brother-brother, sister-sister, or sister-brother relationship. It would be significant to give preference to longitudinal research to monitor whether the quality of the relationship with siblings changes during different phases of an individual's life cycle and examine the importance that an individual attaches to this relationship for functioning in different spheres of life, as well as the possibilities for its improvement.

Keywords: quality relationship; siblings; adolescence; adulthood.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторско-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).